

ského chování, totiž příběhu babylonské věže a zmatení jazyků. Příběh je zapsán v První knize Mojžíšově, v Genesis. Ukazuje, jak pýcha člověka, pocit všemohoucnosti vede k tomu, že přestáváme rozumět svému bližnímu, dojde ke zmatení jazyků. Pokud budeme myslet, že právě naše bádání umožní postavit babylonskou věž, povede to nejspíše ke škodě všech, ale zejména nás samých.

Na závěr si dovoluji položit ještě – skoro řečnickou otázku: „*Není právě spojení nabídky výuky vědomostí a dovedností spolu s náznaky, co je to moudrost to, co odlišuje univerzitu*

Magnificence, Spectabiles, Honorabiles,

Dovolte mi začít vyjádřením své radosti a vděčnosti za ten výjimečný dar, jímž pro mne byla šance a příležitost mít na starosti po 6 let tuto mladou fakultu tak starobylé a tak věhlasné univerzity, a to po letech, během nichž mi něco takového nemohlo ani přijít na mysl. Fakulta mi leží na srdci i nyní, kdy břímě odpovědnosti za ni už leží na generaci mladší. Ta vnímá generaci nás starců kriticky, ale ne zase tak kriticky, aby nám upírala pronesení pár slov při této slavnostní příležitosti. Ale protože mi jde o budoucnost i za horizontem střední doby dožití, pokusím se o jakýsi přesah rétorického stylu řeči příležitostně. Budu mluvit o nesamozřejmosti daru svobody – díky němuž tady také mohu dnes být.

Ve velké aule Karolina se ještě stále oslovujeme jako *cives academici*, a jimi také jsme – pokud jsme si vědomi, že tvoříme obec, a držíme se svých akademických svobod.

Společné dobro obce bylo nejvyšší hodnotou už pro antické řecké filozofy a poté pro nejstarší církevní otce po tisíc let, co instituce univerzity jako součást duchovní moci trvá. Pro obec akademickou jsou podstatnou částí společného dobra akademické svobody. Jsou tím, v čem se pohybujeme a jsme, co potřebujeme jako kyslík k dýchání. Bez svobody bádání, vyučování a shromažďování přestává být akademický občan občanem a mění se v nevolníka, vazala moci světské. Vybaňuje se mi slavnost k půlkuatému výročí 660 let Univerzity Karlovy, na níž zde, v tomto sále, čtyři její přítomní polistopadoví rektori vyslovili své obavy ze ztráty akademických svobod v tehdy chystaných změnách v právním postavení obce akademické. Šlo o obavy z vnějších omezení akademických svobod a obezřetnost v tomto směru byla a je namístě. Avšak nemylně se: akademické svobody mohou být omezovány a spoutávány i jinak, způsobem méně patrným, ale možná

od jiných vysokých škol?“ Já osobně jsem měl to ničím nezsloužené štěstí, že jsem zažil univerzitu právě takovou.

A tak uzavřu svoje trochu možná neučesané povídání přáním, aby nám byla dána moudrost hledat vědění ku prospěchu svému i druhých. Abychom si vážili nejen těch, kdo s námi souznějí v našich názorech, ale i těch, kteří nám ukazují, v čem se mýlíme.

Prof. RNDr. Jan Ámos Vášek, CSc.
děkan FSV UK v období 2003–2010

i nebezpečnějším, protože se týkají vnitřního stavu myslí akademického občana, jeho vlastních sebe-omezení a sebe-cenzury, nevolnictví jeho duše.

Univerzita – ač založena světským panovníkem – vznikla jako součást moci duchovní a v západní křesťanské tradici stále zápasila o duchovní svobodu na moci světské. *Facultas* je částí univerzity a ta poukazuje svým názvem k veškerenství, ke všehomíru. Společné dobro fakulty věnující se společnosti je podřízeno společnému dobru univerzity a svou legitimitu čerpá ze služby společnému dobru společnosti, jejíž součástí je.

Společnost doby pozdní rozumí sama sobě jako společenství zájmových skupin a společnému dobru už jen jako výslednicí soupeření těchto zájmových skupin. Odvěký koncept společného dobra – který by stál nad partikulárními zájmy – odkládá naše doba jako archaický, nehodící se do společnosti vědění, a to nejen v mladé disciplíně, jíž je ekonomie, ale už i v politické filozofii a společné dobro paradoxně ale zákonitě nejvíce mizí v nové politické ekonomii, jež je teorií politických trhů. Paradoxně proto, že politická moc může zakládat svou legitimitu právě jen na společném dobru obce, města, vlasti, unie, univerzálního lidství. A zákonitě proto, že privátní zisk parciálních zájmových skupin povýšený na hodnotu *per se* chce dobývat rentu a bohatství právě v hájemství, v doméně společného dobra.

Opouštěním konceptu společného dobra v předmětech sociálních a ekonomických věd se ovšem rozpadá i smysl pro společné dobro fakulty a univerzity, a zůstávají jen soupeřící zájmy kompaktních zájmových skupin jednotlivých disciplín a jejich organizovaných zájmů v podobě institutů a kateder. I univerzita doby pozdní je v pokušení mluvit jen o penězích a rozpočtech vydobytých na celku, universu.

Tak také jsme pokoušeni rozumět našim akademickým svobodám – a 20 let staré mladé fakulty slavíme jako 20 let obnoveného svobodného bádání. Akademické svobody jako součást někdejšího konceptu společného dobra byly svou povahou nedělitelné. Akademické svobody v tom novém hávu jsou dělitelné – nebo se aspoň tak začínají chovat – a větší díl v nich získávají vítězi na trzích, včetně trhů politických a mediálních. Efektivní poptávka, tedy společenská poptávka krytá penězi, však sama o sobě může být sotva tím jediným a pravým kritériem pravdivosti a mírou pro alokaci zdrojů na bádání ve službě společnému dobru.

Teorie trhů – včetně trhů politických – staví na jednotlivci-individuu – a všimněte si, že v češtině má individuum negativní konotaci. Toto individuum racionálně sleduje jen svůj vlastní užitek a jen svým vlastním užitekem měří důsledky svých rozhodnutí a činů. Vytknete-li čiré sobectví „před závorku“ paradigmatu sociálních věd jako celku – nejen ekonomie – otevírá se cesta k vytěsnění všech jiných, hlubších a niternějších motivací pro chování člověka. Racionální volby pak vytvářejí zdání, že v záležitostech obce politické i akademické jde jen o odvětví aplikované formální logiky – jímž také skutečně jsou. Pak už je možné vyloučit jakékoliv morálně-filozofické úvahy z vědy jako nepatřičné – vždyť ve formální logice stejně jako ve fyzice nemá dobro a zlo co dělat.

Totalitní režimy 20. století začínaly vždy nejprve způsoby uvažování „buřičů“ ve filozofii /Hannah Arendtová/, argumentovaly osvobozením člověka z pout tradice, víry a morálních imperativů již mrtvého Boha a končily popřením svobod ve jménu třídy či rasy. Varujme se způsobů uvažování, jež argumentují svobodou ve jménu sobeckého individua, a jež už byly pro svůj vyhraněný egoismus označeny jako nová „technologická“ totalita. Toto možná příliš překvapivé a pro někoho i provokativní označení znamená stav mysli, díky němuž se vědy – nejen přírodní, ale i medicínské a společenské, ohrazují vůči jakýmkoliv omezováním svobod svého bádání argumenty morální povahy a Zjevených pravd víry. Akademická svoboda takto pochopená by znamenala definitivní odtržení univerzity od duchovních kořenů, jež ji zrodily. Svoboda, ani akademická svoboda, není svobodou bez hodnot. Historie nás učí, že demokracie bez hodnot se dříve či později mění ve skrytou či otevřenou totalitu. Autorem tohoto výroku byl Polák Karol Wojtyła, jehož osobní podíl na pádu minulé totality je považován za podstatný a nesporný.

Co platí pro svobodu v obci politické, platí i pro svobodu v obci akademické. Svoboda je a vždy byla jednak svobodou vnitřní, tedy stavem mysli svobody milovného /a svobo-

du přejícího/ akademického občana, jednak svobodou vnější, formální, společenskými normami chráněnou. Cives academici potřebují pro své bádání peníze, ba stále více peněz – a ty se snadno mohou změnit na nové jho, spoutávající svobodu bádání i učení. Protože peníze má v rukou moc politická, a ta je sama omezoována ve své svobodě mocí ekonomickou, a obě tyto mocnosti jsou pod tlakem moci mediální a mediálních trhů. Kruh moci světských dneška se tak logicky uzavírá, a hrozí učinit z univerzity jen detašované pracoviště trhů, na nichž se prodávají statky a služby, a z jejichž perspektivy to vypadá, jakoby už nebylo nic, co nelze koupit i prodat. Vizi takové společnosti ovšem naší generaci starců zprostředkoval – jako advocatus diaboli – už mladý Karel Marx ve svých Ekonomicko-filozofických rukopisech. Univerzita jako detašované pracoviště farmaceutického průmyslu, firem s dominantním postavením na trhu a s nimi spojených myšlenkových tanků by přestala být univerzitou – a toho si povšimněme – aniž by přitom muselo dojít k formálním omezením akademických svobod. Hrozba nové totality je právě v tom, že každému, kdo má dostatečně vysoké IQ, dává šanci pochopit, co má psát a co má učit, co od něj moc světská očekává. A dostatečné IQ k tomu máme zpravidla všichni, clarissimi.

Jedinou obranou pro nás, občany obce akademické, je držet se těch hodnot, na něž necháváme stále ještě přísahat ve sponzích naše studenty. Naši univerzitní předchůdci nám předali ve sponzi moudrost, jak si uchovat akademickou svobodu, tu svobodu stavu mysli a ducha: máme se varovat nečisté touhy se obohatit, máme se mít na pozoru před povrchní, marnou snahou o slávu, máme rozmnožovat a šířit pravdu, která udržuje blaho lidského rodu a skví se svou září. V recepčních prostorách zde v Karolinu jsem už při číši vína řekl jednomu občanovi studentské obce akademické, že naší jedinou šancí je „prodávat svou neprodejnost“. Na jeho tváři se objevil údiv nad paradoxem, o nichž se na IES neučí, a nad jakousi dialektikou, o níž se dnešní náš student rovněž nedoví. Poté, co přece jen pochopil, co bonmot znamená, se jeho tvář rozesmála při odpovědi, jíž dával najevo, že porozuměl: „Jen jestli tu naši neprodejnost bude chtít někdo koupit?“

Děti naší doby už jakoby přestávaly věřit v sílu moci slova. A jsou v pokušení uvažovat v termínech koupě a prodeje i tam, kde by pro to nemělo být místo. Tak jiný student si klade otázku, zda je ekonomicky výhodnější si propůjčovat insignie, na něž se má přísahat, od FF, či si pořizovat insignie vlastní. Dvacetiletý mladík už možná někde zaslechl radu, že žena a dýmka se nepůjčují. Ale ani mnoha starším občanům akademické obce 20 let staré mladé Fakulty sociálních věd nepřichází na mysl, že pokračování v přísahách na půjčené

insignie může také znamenat nejistotu v akademickou integritu a ochablost víry v budoucnost samostatné fakultní obce. Vždyť reorganizace, přestavby a změny názvů znevolaňných sociálních věd jsou neblahým dědictvím i naší univerzity.

Ale už dost „malování čerta na zeď“. Fakulta sociálních věd je fakulta mladá a její akademická obec je dnes i mladý-

Vaše Magnificence pane rektore, Vaše excelence pane velvyslance, spectabiles páni děkani, honorabiles, dámy a pánové,

vím naštěstí, že existuje nejen sémantický, ale i věcný rozdíl mezi pozdravným projevem či zdravicí, vzpomínkou, informací a přednáškou. Když jsem promýšlel, s čím se k Vám obrátím u příležitosti jubilea naší fakulty, nemohl jsem dospět k jinému závěru než že provedu poněkud riskantní, ale nutnou kontaminaci všech výše uvedených forem, aniž bych však narušil časový rozvrh – úkol téměř nadlidský, ba trochu sisyfovský.

Především nemohu – ostatně podobně jak jsem učinil před pěti lety – nepřipomenout vzácnou osobnost pana docenta Čestmíra Suchého, který stál jako pevná opora a mravní záštita u prvních kroků fakulty a který na sebe vzal nelehký úkol učinit vše nutné, aby se bývalá fakulta – ideologicky těžce poznamenaná – postupně proměnila ve fakultu odpovídající novému času, proměněné době. Čestmír Suchý byl člověk nejen odpovědný a pracovitý, ale především povahově ryzí, spjatý s fakultou natolik, že téměř do posledních dnů života navštěvoval zasedání vědecké rady jako její čestný člen. Nemilosrdný čas nám ale navždy vzal i jiné významné osobnosti, které kdysi – ba až donedávna – dávaly fakultě tvar a osobitost. Myslím, že vzpomenout jich se akademické obci sluší – její paměť by měla být delší a trvalejší než paměť některých efemérních institucí, jež si osobují právo mluvit do jejího chodu. Nezapomínejme také, že bez iniciativy a podpory prvního polistopadového rektora Magnificence Radima Palouše bychom snad ani neměli dost sil na provedení základních kroků. Neměli bychom opomenout ani naše slovenské přátele, kteří u zrodu fakulty stáli, zejména Martina Bútoru a Fedora Gála, ale také paní ředitelku CEFRESu při Francouzském institutu paní Francoise Mayer a některých sociologů a politologů exulantů, z nichž někteří žel nepřicházeli s úmysly právě nejčistšími. Ale to už dávno rozsoudil nemilosrdný soudce – čas. Sám pak bych chtěl říci, že jakkoliv si osobuji právo hrdého titulu Otce-spouzakladatele, u zrodu a formování fakulty stáli ještě – v rolích nikoli nevýznamných – také paní docentka Köpplová a pan profesor Jan Jiráček.

mi spravovaná. Gaudeamus igitur: Radujme se spolu s nimi – dokud jsme mladí. A mladí jsme, pokud máme dobrou vůli, pevnou víru a neotřesitelnou naději, že naše neprodejnost si i v budoucnu „najde své kupce“.

*Prof. Ing. Lubomír Mlčoch, CSc.
Děkan FSV UK v období 1997– 2003*

Před nedávnem jsme s panem rektorem Malým vzpomínali léta společného díla na řízení univerzity a on si tehdy povzdechl – víš, Milane, teď bychom tu univerzitu asi neuřídili. Ano, čas se podstatně proměnil a my jsme vstoupili skutečně do vývojové etapy univerzity, s níž jsme my, staří harcovníci, neměli a nemohli mít zkušenost. Dnes víme, posunu-li naše společné zamyšlení na úroveň poněkud abstraktnější, že idea vzdělanosti společnosti či společnosti vědění poněkud, ne-li zcela zklamala – rozhodně ve své původní idylické formě. V roce 2006 mě požádala paní ředitelka Muzea Jana Ámosa Komenského dr. Markéta Pánková, abych v rámci jubilejních oslav „učitele národů“ přednesl přednášku na téma vztahu vzdělanosti a informovanosti – nakolik jsou tyto pojmy a problémy propojeny, nakolik jsou komplementární a nakolik rozporné. I když přednáška vyšla tiskem, lituji, že zapadla v knize sice monumentální, ale přece jen velmi různorodé tematicky i stylově, stihl ji osud většiny textů, jimž se sice dostane být velkolepé, leč přece jen sborníkové cti, jež je nezřídka provázena čtenářským nezájmem. Lituji toho proto, že základní teze mého uvažování zcela souzněla s tím, co se dnes stává součástí tzv. veřejného diskursu, který reprezentuje především proslulá Liessmannova kniha *Teorie nevzdělanosti*. Jsem totiž přesvědčen, že ani moje stará ani Liessmannova novější teze, že akademické vědění je kontaminováno ba kolonizováno praktikismem, který je vyžadován jako základní kritérium hodnocení „vědeckého výstupu“, není nostalgickým voláním po tom, aby se akademická obec opevnila v hradbách své dějinné tradice a hájila svůj zdánlivě nedobytný hrad „čistého vědění“. Je prostě konstatováním, že do života nejen akademických komunit, ale do života společnosti celé vstupuje postupně, ale stále razantněji zejména cosi, čemu se říká „expertní vědění“, jež nezřídka nehorázně překračuje všechny meze elementární vědecké etiky. Naopak vědění, které vychází z formulace problému a nikoliv z grantového či jiného zadání, je pak karikováno jako „čisté vědění“, jež prý musí být alternováno věděním produktivním, rozumějí technicky, technologicky a mediálně, ergo tržně zhodnoceným. Vůbec mi nejde o obranu tzv. měkkých oborů, které se nikdy nemohou ucházet na patentním úřadu o lis-